

Kutü'l Amare

Erhan Çifci

İstanbul, Timaş Yayınları, 2017, 272 sayfa, ISBN: 978-605-08-2601-2

Ümit ÇALIŞKAN*

Erhan Çifci, Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Harp Tarihi ve Strateji programında yüksek lisans eğitimini tamamlamış ve şu anda İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda doktora

* Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Öğrencisi, umitaliskan71@gmail.com

çalışmasını sürdüren bir kişidir. Yazar, önemli isimlerin (Halil Kut, Selim Sırrı Tarcan...) anılarını derlemiş ve okuyucu ile buluşmasına vesile olmuştur.

Yazarın da belirttiği gibi Kutü'l Amare zaferi tarihimizde hak ettiği yeri bulamamış bir kazanımdır. Bununla beraber, Kutü'l Amare zaferi yakın zamanda yeniden gündeme gelmiş üzerinde konuşulmaya, kitaplar yazılmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.

Kitabın amacı, bu önemli zaferin yeni yeni olgunlaşan literatürüne katkıda bulunmak şeklinde belirtilmiştir. Yazar, kitapta Türkçe ve İngilizce literatürü taradığını ve olabildiğince nesnel bir bakış açısıyla tarihi gerçekleri ortaya koymaya çalıştığını belirtmektedir. Eseri önemli kılan noktalardan biri de budur.

Birinci Dünya Harbi öncesi İttihat ve Terakki ileri gelenleri İngiltere, Fransa ve Rusya ile yaptıkları ittifak görüşmelerinden netice elde edememiş ve Almanya ile yapılan gizli bir anlaşma ile savaşa dâhil olmaya karar vermişlerdir. Osmanlı Devleti savaşın başında tarafsızlığını ilan etmesine rağmen İtilaf Devletleri Osmanlı'nın eninde sonunda savaşa dâhil olacağını bilmektedir.

Irak cephesi savaşın akıbeti açısından önemli bir noktada bulunmaktadır. Bu coğrafyadaki koşullar Türk ve İngiliz kuvvetlerine çeşitli zorluklar yaşatmıştır. Mesela, çöldeki seraplar bazen düşman olmadığı halde düşman yaklaşıyor izlenimi yaratırken bazen de gerçekten düşman kuvvetleri olduğu halde onların farklı bir şey olarak algılanmasına sebep olmuştur.

Arap aşiretlerine karşı Osmanlı ve İngilizlerin yaklaşımı bugün de bölgeye bakışta güncelliğini muhafaza etmektedir. Başkumandan Vekili Enver Paşa bu noktada aşiretleri tıpkı Trablusgarp'taki gibi yanına çekerek İngilizlere beraber karşı koymak istemektedir. Ancak bu isteğin cephede tam olarak gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Kitapta İngilizlerin farklı milletlerden zuhur eden ve intizam içerisinde hareket eden bir orduyu meydana getirebilmesinin esası ferdi başarılarla verdikleri kıymet olarak ifade edilmektedir.

İngiliz Kuvvetleri Basra'ya ayak bastıklarında Osmanlılar taarruzu doğudan beklerken taarruz güneydeki Fav yarımadasından gerçekleşmiştir. Osmanlı kuvvetleri kendilerinden sayıca fazla ve üstün olan İngiliz kuvvetleri karşısında geri çekilmek durumunda kalmıştır. Art arda yaşanan geri çekilmelerden sonra Cavit Paşa'nın yerine Irak ve Havalisi Kumandanı olarak Süleyman Askeri Bey'in atanması ile durum Osmanlı lehine değişmeye başlamıştır. Süleyman Askeri Bey cephede adeta fedakârlık ve özveri abidesi bir tavır sergileyerek askerlerine de moral kaynağı olmuştur. Şuaybe Muharebesi'nde planının başarılı bir şekilde uygulanamayışı ve Arap askerlerin ihanetine uğraması Süleyman Askeri Bey'in intiharına sebep olur. Süleyman Askeri Bey'in ölümünden sonra Irak ve Havalisi Kumandanı olarak göreve başlayan Miralay Nureddin (Sakallı) Bey bölgede denetimi sağlamak için etkin bir istihbarat ağı kurmayı amaçlamıştır. Bilhassa Nâsiriye'de Arap halkın İngilizleri sevinç gösterileri ile karşılaması ibretlik bir manzarayı teşkil etmektedir.

“Hint Müslümanlarından oluşan alaylardaki askerlerin bir kısmı din kardeşleri olan Osmanlılar ile savaşmayacaklarını vurgulayarak kendi silah arkadaşları olan İngiliz askerlere ateş açmıştır.”(sf. 78) Buradan da anlaşıldığı üzere Osmanlı Sultanı tarafından ilan edilen Kutsal Cihâd’ın cephede kısmi de olsa etkileri olmuştur. Osmanlıların Birinci Kutü’l Amare Muharebesinde yenilip Selmanpak’a çekilmeleri ile Başkumandanlık Vekâleti bazı düzenlemeler yapar. Mezopotamya’daki operasyonların tek elden yönetilmesi için VI. Ordu Komutanlığı kurulur ve başına Müşir Colmar von der Goltz Paşa getirilir. Bu esnada Bağdat’ı Irak’taki varlıkları açısından olmazsa olmaz gören Osmanlı ve İngiliz kuvvetleri Ekim-Kasım 1915’i takviye ile geçirir. *“İngilizler ise Müslüman Hintli askerlerin olumsuz yönde etkilenmelerinin önüne geçebilmek için şehrin Helenistik dönemdeki ismi olan “Ctesiphon”u kullanır.”*(sf. 90)

“Osmanlı kuvvetlerinin envanterinde Irak cephesinde kullanacağı uçak bulunmamaktadır, Osmanlılar bu soruna keşif ve gözlem amacıyla üzerlerinde uçuş yapan İngiliz uçaklarından ele geçirilenler arasında uçabilecek durumdakileri kullanarak çözüm bulmaya çalışmıştır.”(sf.100-101) Bu da cephede Osmanlıların önemli kazanımlar elde etmesini sağlar.

“Muharebenin hemen öncesinde... Selmanpak’a sedye haline getirilen bir otomobille ulaşan Halil Bey gösterdiği sevk ve idare becerisi ile harbin gidişatına önemli derecede etki yaptı. İngiliz General Townshend... bu sayede Osmanlı ordusunun Selmanpak’ta mutlak bir bozgundan kurtulduğuna vurgu yapmaktadır.”(sf. 113-116) Halil Bey’in bu davranışı Osmanlı zâbitânının fedakârlığını göstermesi açısından önemli bir örnektir.

Cephede yaşanan bazı acı tecrübeler ile iletişimin, istihbaratın, gözlemin harpteki önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. Çeşitli İngiliz kaynaklarında ve hatıratlarında Türklerin esirlere iyi muamelesinden övgüyle bahsedilmektedir. Kutü’l Amare kuşatmasından önce Osmanlı tarafında hayli ilginç bir olay da yaşanmıştır: *“Kutü’l- Amare kuşatmasında Osmanlılar sayı ve kalite açısından ciddi düzeyde top sıkıntısı yaşamaktaydılar. Bu sıkıntıyı giderebilmek için alınan önlemlerden biri de Bağdat hükümet konağının önünde bulunan Sultan IV. Murad döneminden kalma bir topu cepheye getirmeleriydi.”* (sf. 148) 13’üncü Kolordu Kumandanı Miralay Ali İhsan Bey “Sabis” tepesinde İngilizlere karşı gayet muntazam bir savunma yaparak Kutü’l Amare öncesi önemli bir başarı elde eder. Eserde İkinci Felahiye Muharebeleri esnasında şehit olan Fındıklılı Yüzbaşı Mehmed Muzaffer Bey’in hazin öyküsünü okurken duyulanıp müteessir olmamak elde değildir.

Kutü’l Amare kuşatmasında İngiliz askerleri kumanda eden General Townshend ise iaşe yetersizliği nedeniyle şehirde bulunan 3000 at, beygir ve katırı askerlere yedirmeye karar verir. Hint Müslümanlarından olan askerlerin bu etleri kültürel ve dini sebeplerden ötürü yemek istememesinden dolayı tehditle Hintli askerleri bu etleri yemeye zorlamıştır.

Eserde yine hayli önemli bir olay aktarılmaktadır: Almanlar ile rekabet halinde olan Osmanlı pilotları Harp tarihinde uçakla yapılan ilk gece taarruzunu yapma şerefini Alman pilotlara kaptırmamak için bir gece Kutü’l Amare’yi alçak irtifada bombalamıştır.

“Kutü'l Amare'nin teslim alınmasından sonra müttefikimiz Almanya'da okullar eğitime 1 gün ara vermiş sokaklara Alman ve Osmanlı bayrakları asılmış, Berlin ve Brandenburg'taki okullarda resmi kutlama törenleri yapılacağı duyurulmuştur... Askeri Orkestra Müdürü Paul Ivan bu zaferin anısına “Kutü'l- Amare Zafer Marşı” adında bir marş yazıp bestelemiş ve marş Padişah V. Mehmed Reşad'a sunulmuştu.” (sf. 232-234) Unutulan bu çarpıcı ve gurur verici gerçeklere de kitapta yer verilmiştir. Bu önemli zafer sonrası Osmanlılar tarafından kasabaya bir de anıt dikilmiştir bu anıtın fotoğrafını da eserde bulmak mümkündür.

Eser, harita ve fotoğraflar ile zenginleştirilmiş, yaşanan muharebelerin ve Kut zaferinin okuyucu tarafından daha kolay ve iyi idrak edilmesi sağlanmıştır. Amacı gerçekleştirme noktasında oldukça başarılı olduğunu söyleyebileceğim eser her Türk tarafından okunulmalı ve bu önemli zaferin hafızalarda diri tutulması sağlanmalıdır.